

dış politika

dış politika

YIL: 1 SAYI: 3
OCAK - ŞUBAT - MART 2018
ÜÇ AYLIK FİKİR DERGİSİ
Sürelî Yayın

Bilimevi Basın Yayın A.Ş. 2018

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mehmet Akif ERSOY

BİLİMEVİ BASIN YAYIN A.Ş. ADINA İMTİYAZ SAHİBİ VE SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Ömer DİKBAŞ

KREATİF DİREKTÖR

Eyüp KOÇAK

KAPAK İLLÜSTRASYON

Necmettin ASMA

YAYIN KURULU

Ahmet BAĞÇECİ

Fuat KOZLUKLU

Mahmut OSMANOĞLU

Mehmet Akif ERSOY

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN

Ömer KORKMAZ

Prof. Dr. Yasin AKTAY

BASKI - CİLT

Erkam Yayın San. ve Tic. A. Ş.

ADRES

PK 15 Üsküdar - İSTANBUL

İLETİŞİM

T: 0216 339 45 45 - Faks: 0216 339 45 49

www.bdispolitika.com

info@bdispolitika.com

ISSN

2587-1196

ABONELİK

Yıllık: 80 TL

T: 0216 339 45 45

Türkiye-Latin Amerika İlişkileri Üzerine Notlar

Doç. Dr. Mehmet Özkan kimdir?

Polis Akademisi Öğretim Üyesi olan Özkan, eğitimini İstanbul, Johannesburg (Güney Afrika), Linköpings (İsveç) ve Sevilla (İspanya) Üniversitesinde tamamladı. Hindistan, Mısır, Kolombiya ve Bosna-Hersek'te araştırmacı olarak bulundu. SETA'da Dış Politika araştırmacısı olarak çalıştı ve halen TİKA Kolombiya Koordinatörü olarak görev yapmaktadır. Dış politika, Afrika ve Ortadoğu siyaseti üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Türk dış politikasının çok boyutluluk özelliği, artık her geçen gün daha genişleyen ve derinleşen ilişkiler ağıyla kendini göstermektedir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve beraberindeki kalabalık bir heyetin 2015 ve 2016 yılı başındaki altı ülkeli Latin Amerika gezisi sadece Türk dış politikası için bir açılımı değil, benzer siyasi kökleri ve kaderiyle aslında farkına varmadığımız bir ortaklığın başlangıcını da simgelemekte ve derinleştirme amacı taşımaktadır. Türkiye-Latin Amerika ilişkilerini ve geleceğini anlamak ve bunu sağlıklı bir çerçeveye oturtmak için Latin Amerika'ya nasıl bakılması gerektiği sorusu Türkiye için acil cevap bekleyen bir sorudur.

Latin Amerika, dünya siyasetinde önemli bir yer işgal etmesine rağmen aslında diğer küçük kıtalarla karşılaştırılınca hak ettiği kadar az üzerinde durulan, konuşulan ve yazılan bir kıtadır. Soğuk savaş döneminden kalan ve hâlâ kıtaya bakış açımızı büyük ölçüde şekillendiren yaklaşım, Latin Amerika deyince sol hareketler ve anti-Amerikanizm ak-

lımıza gelmesidir. Aslında bu bakış açısı, temelde doğru olsa bile, kıtaya daha geniş perspektiften ve karşılaştırmalı bir bakış açısı getirmek, 21. yy'daki eğilimlerini tespit etmek ve Latin Amerika'yı soğuk savaş sonrası dünya sistemi içine yerleştirmek bir zorunluluktur. Bu yazıda; sosyal ve siyasî dinamiklerden yola çıkarak Latin Amerika'ya nasıl bakılması gerektiği sorusuna, Amerika, İslâm Dünyası ve kıtanın geleceği gibi noktalardan yaklaşılarak cevap arayacağız.

Latin Amerika Neyimiz Olur/Olmalı?

Geleneksel olarak Latin Amerika kıtası, Amerika'nın arka bahçesi gibi görülmele birlikte Amerikan karşıtı hareketlerin en yaygın olduğu kıtadır da. Muhtemel siyasî etkileri, diğer bölgelerdeki Amerikan karşıtlığından daha fazla olabileceği için Amerika, Latin Amerika'ya yönelik olarak soğuk savaş döneminden beri gerektiğinde askerî müdahale ve darbelerle destek vermek dâhil, kıtanın kontrolünden çıkmaması için her türlü siyasî yolu izlemiştir. Eski Sovyetler Birliği, özellikle sol eğilimli örgütler ve Küba gibi devletler örneğinde olduğu gibi, kendisine ciddi bir kazanım elde ettiyse de bu durum hiçbir zaman Amerika'nın kıtadaki hayatî çıkarlarını tehdit edecek boyuta ulaşmamış olup etkisi sınırlı kalmıştır. Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte Latin Amerika kıtası, fikrî ve siyasî yapı anlamında ciddi değişikliklere uğramıştır. Bu değişiklik, kendisini üç temel formda göstermiş olup şu an kıtanın geleceği anlamında bu üç siyaset tarzı derin bir yarış içindedir.

Bu eğilimler, temel olarak Amerikan eğilimli (Kolombiya ve Şili gibi), Amerikan karşıtı ve sol meyilli (Venezuela, Ekvator ve Bolivya gibi) ve son olarak da aslında kökleri sol eğilime dayanan fakat kendilerini ortanın solu olarak ifade eden ve kendi çıkarları ile neo-liberal politikalar arasında bir denge arayışında olan siyasî eğilimdir. Bu son eğilim, daha çok kendisini Luiz Inácio Lula da Silva'nın devlet başkanı olmasından bu yana Brezilya üzerinden göstermiş ve şu an itibarıyla ülkede iç sorunlar yaşansa da Lula tecrübesi hem siyasî demokratikleşme hem de ekonomik refah anlamında kıtada örnek olarak gösterilmektedir. 21. yy'da Latin Amerika'nın geleceği, bu üç siyasî projenin hangisinin daha başarılı olup kıtada yayılacağı ile ilgili bir 'fikirsel' mücadelenin sonucuna göre belirlenecektir. Latin Amerika, aynı Ortadoğu gibi, etkilerinin son derece fazla olduğu ve herhangi bir pozitif ya da negatif gelişmenin hemen yayıldığı bir kıtadır. Ortak dil olarak İspanyolcanın kullanılmasının yanı sıra, Brezilya haricindeki diğer bütün devletlerin aynı devlet tarafından sömürgeleştirilmesi (İspanya), sömürgeciliğin kıtada bıraktığı siyasî kültür ve kurumlarda ciddi benzerlikler oluşmasına yol açmıştır. İşte bu yüzden, her ne kadar her ülke farklı sorunlara sahip olsa da Latin Amerika'da bir ülkenin geleceğinden çok, tüm kıtanın ge-

leceği üzerine konuşmak hem kıtayı daha iyi anlamayı sağlayacak hem de daha anlamlı olacaktır.

Latin Amerika'ya Türkiye, Ortadoğu ve İslâm dünyası açısından bakıldığında her şeyden önce vurgulanması gereken nokta kıta ile **“sosyal”** bağların bilindiği ve düşünüldüğünden çok daha fazla olduğudur. Osmanlı Devletinin son döneminde oraya göç eden Osmanlı tebaasının kıtadaki etkisi ve etkinliği o kadar önemlidir ki bugün Latin Amerika'da **“los turcos”** denilen yeni bir toplumsal katman oluşmuştur. Bunlar kıtada sadece İslâm'ı tanıtmakla kalmamış, aynı zamanda **“Türk stili”** denilen ve ticarete hayli başarılı ve toplumda saygınlığı olan yeni bir nesil oluşturmuşlardır. Kısmen bunların etkisiyle Latin Amerika'da Müslüman nüfusun az olduğu bölgeler ve kıtalara kıyasla İslâm karşıtı duygu ve düşünce son derece azdır. Sosyal anlamda var olan bu yakınlığa rağmen siyasî ve ekonomik ilişkiler son derece zayıf olup ancak son dönemde gelişmeler kaydetmeye başlamıştır. Bunda, kıtaya olan siyasî ve ekonomik ilişkilerin tarihten gelen zayıflığının yanında, kıtaya yönelik olarak bir bakış açımızın olmamasından kaynaklanmaktadır.

Latin Amerika ve Ortadoğu: Ortak Kader, Ortak Gelecek?

Yukarıda belirtilen sosyal etkenlerin yani sıra Latin Amerika, Ortadoğu ve İslâm dünyası ile uluslararası siyasetteki yeri itibarıyla aslında benzer bir kaderi paylaşmaktadır. Her iki taraftaki sömürgecilik sonrası bağımsızlık hareketleri, fikirselsel olarak 19. yy ile 20. yy'ın başlarında olgunlaşmış, siyasî olarak ise kendisini ve etkinliğini İkinci Dünya Savaşı sonrasında göstermiştir. Soğuk Savaş döneminde her iki bölgede de bir Amerikan/Batı karşıtlığı en üst düzeydedir. Fakat ideolojik duruşları iki farklı ideoloji olarak kendisini göstermiştir. Latin Amerika'da sol hareketler, İslâm dünyasında ise İslâmî hareketler, Batı karşıtı alternatif siyasî duruşların temsilcisi ve sözcüsü olmuştur. Soğuk Savaşın bitmesi sonucunda ise 1990'lardan bugüne gelinceye kadar Latin Amerika'da birçok sol parti/grup iktidara gelmiş olup bunlardan Venezuela gibi ilk iktidara gelenler anti-Amerikancı bir söylem ve 1980'lerin anlayışı üzerine kurdukları sert ve radikal bir siyasî tavır takınmaktadır. Aynı şekilde İslâm dünyasında iktidara gelen ilk İslâmî siyasî partiler duruş itibarıyla **“radikal”** olarak değerlendirilmiş ve uluslararası sistemden dışlanmışlardır.

2000 yılı sonrasında hem Latin Amerika'da hem de İslâm dünyasında yeni bir siyasî rüzgâr esmektedir. Latin Amerika'da yukarıda bahsedildiği gibi Brezilya eski Devlet Başkanı Lula'nın önderlik ettiği ve kendi iç dinamiklerinden ayrılmadan fakat aynı zamanda Batı'yla da sürekli çatışma içinde olmayan pragmatik yeni bir siyasî alternatif proje yürürükte olup başarılı bir grafik çizmektedir. **“Ortanın solu”** denilebilecek bu siyasî duruş,

bugün itibarıyla Latin Amerika'da en başarılı ekonomik ve siyasî proje olup diğer birçok devlet tarafından çeşitli vesilelerle taklit edilmekte ve örnek alınmaktadır. Aynı şeyleri, **"ortanın sağı"** kavramı üzerinden Türkiye'nin AK Parti ile birlikte İslâm dünyası adına oluşturduğu siyasî duruş ve söylem üzerinde de görmek mümkündür. Dolayısıyla Türkiye ve Brezilya'nın kendi bölgelerindeki kaderleri birbirine benzemektedir. Yukarıda özetlenen benzer tarihi tecrübelerden yararlanma adına Latin Amerika, İslâm dünyasından, İslâm dünyası ise Latin Amerika'dan faydalanmalı ve karşılıklı bilgi artışı ile ortak tecrübeler üzerinde Batı dışı alternatif bir dünya perspektifi geliştirmenin **"tarihsel tecrübe"** zemininde önemli işbirliği yapılabilir.

Los Turcos ve İslâm: İşbirliğinin Sosyokültürel Temelleri

21. yüzyılı, dünya tarihinde daha önce hiç görülmediği kadar sadece birbirinden son derece uzak olan kıtaların birbirleriyle iletişim ve etkileşimi artırdıkları bir küreselleşme süreci değil; aynı zamanda Batı dışı toplumların ortak tecrübelerden hareketle oluşturmak istedikleri alternatif dünya düzeni fikrinin, farklı tecrübelerden yola çıkarak aynı potada harmanlandığı bir süreç olarak görmek gerekmektedir. Bu süreç, karşılaştırmalı analizlerin ve işbirliklerinin yapıldığı dönemde Latin Amerika ile ilişkilerin sosyal ve siyasî anlamda geliştirilmesi hem yeni ufuklar açacak hem de kendimize bir kez daha dışarıdan bakmamızı sağlayacaktır.

Latin Amerika, Türkiye'de bilinmemesine rağmen aslında Türk pasaportunun en geçerli olduğu yerin Latin Amerika olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır. Latin Amerika'da bütün ülkelere Türk vatandaşları üç aya kadar vizesiz bir şekilde seyahat edebilmektedir. Türk vatandaşlarına vize uygulamaya devam eden ülke neredeyse kalmamıştır. Son dönemde gelişen diplomatik ilişkilerin daha da yoğunlaşmasıyla beraber karşılıklı turizm artmış olup, Türkiye vatandaşlarının tam seyahat özgürlüğüne kavuştuğu kıta, yıllardır girerek için çabaladığımız Avrupa değil çok uzaklardaki Latin Amerika olmuştur.

Coğrafi olarak Latin Amerika diye tanımlanan bölge, 34 ülkeden oluşmakta olup yaklaşık 600 milyon nüfusa sahiptir. Bu tanımlamada tüm Amerika kıtasındaki ülkeler dâhil edilmekte ve sadece Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri hariç tutulmaktadır. Çok az tebliğ çalışması olmasına rağmen Latin Amerika bugün İslâm'ın en çok ve en hızlı yayıldığı kıtadır. Bunun en önemli nedeni, özellikle gençler arasında hızla yaygınlaşan Katoliklik inancının zayıflaması ve gençlerin manevi doyum arayışlarıdır. Bunun en temel göstergesi olarak İslâm'a geçen bayan ve erkeklerin yaş aralığının 17-27 arasında yoğunlaşmasıdır. Tüm nüfus dikkate alındığında kıtadaki Müslümanların sayı ve oranı doğal olarak son derece

düşüktür. Örneğin, kıtanın 170 milyon ile en çok nüfusa sahip ülkesi Brezilya`da bile yaklaşık 1 milyon Müslüman`ın varlığı göz önüne alındığında, yapılabilecek bir genelleme ile Latin Amerika`daki Müslüman sayısının yaklaşık 5 milyon civarında olduğu tahmin edilebilir ki bu kıta nüfusunun %1-2'sine denk gelmektedir. Buna rağmen verilen istatistiklerin gerçeği yansıtmayı yansıtmadığı iki sebepten dolayı tartışmaya açıktır. Bunlardan birincisi, Müslümanlar hakkında güvenilir bir nüfus sayımının yapılmamış olmasıdır. İkinci ve daha önemli bir sebep ise Müslümanların sayısının özellikle İslâm'a yeni girenlerin sayısının artmasıyla her geçen gün artmaya devam etmesidir. Latin Amerika'daki Müslümanların genel bir istatistiği yapıldığında bunların %50`sinin özellikle 1850-1860 sonrasında Latin Amerika'ya Osmanlı topraklarından göç eden kişilerin torunlarının olduğu, diğer %50'nin ise sonradan İslâm'a girmiş Latinler olduğunu belirtmek gerekir.

Türkiye'de Latin Amerika ile ilgili ne araştırma yapan yeterli uzman ne de sağlıklı bir bilgi kaynağı ne yazık ki yoktur. Fakat asıl ilginç olanı Ortadoğu'da Latin Amerika ile ilgili tek ciddi akademik yayın İsrail merkezlidir. Latin Amerika'da yaşayan **"turco"**ları düşününce bizim o kıtaya ilişkilerimizin İsrail'den çok daha iyi olduğu gerçeği ortadayken halen içinde bulunduğumuz bilgi eksikliği uzun vadeli sürdürülemez bir stratejidir. Özellikle genç nesle İspanyolca'yı öğrenme imkanları sunmak, en azından yöneticilerimiz için önemli bir sorumluluktur. Bununla beraber **"kültürel anlayış"** olarak Türkiye toplumu olarak Latinlerin sıcakkanlılığı ve misafirperverliği bize son derece yakındır. Bu anlayış yakınlığımızı stratejik, siyasi ve ekonomik yakınlık ve işbirliğine çevirmek diğer kıtalarla karşılaştırınca Latin Amerika'da hem daha az enerji hem de külfet gerektirmektedir. Dolayısıyla Latin Amerika, üniversitelerimiz için olduğu kadar sayıları ve etkinlik alanları hızla artan düşünce kuruluşlarımız için de son derece bakir bir araştırma alanı olarak durmaktadır.

Son yıllarda 11 Eylül saldırıları sonrası uluslararası düzlemde oluşan söylemin etkileri az da olsa Latin Amerika'da kendisini hissettirmiştir. Özellikle İslâm karşıtı grup ve medya organları, herhangi bir İslâmî kurumu ya da kişiyi **'terörist'** olarak adlandırıp yargısız infaz yapabilmektedir. Bu durumu pekiştiren bir sebep ise özellikle Amerikan üslerinin ve etkinliğinin yoğunlaştığı kıtada, Amerika da bu tür gelişme ve oluşumlara engel olmak için son derece dikkatli ve titiz davranmaktadır. Bu eğilim yer yer suçsuz insanlara zarar vermeye de sonuçlanabilmektedir.

Nasıl Bir Latin Amerika Politikası Takip Edilmeli?

Son yıllarda Türkiye ile kıtanın ilişkilerinin geliştiği artık bilinen bir gerçek. Fakat bu iliş-

kilerin nasıl derinleştirileceği üzerine ciddi bir tartışmanın yapılması gerekir. Bu tartışmalara katkı olması bağlamında birkaç noktayı bu bölümde paylaşmak ve tartışmak istiyorum.

Türkiye Kıtada Büyük Oynamalı

Türkiye'nin Latin Amerika'ya yönelik politikalarında son dönemde oluşan ilgi sonucu yeni bir derinleşme hamlesinin olduğundan bahsedilebilir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2016 Şubat'ındaki Şili, Peru ve Ekvator ziyareti bu anlamda önemli bir adım. Fakat bu konuda ziyaret sonrası neler yapılması gerekir sorusunu net bir şekilde cevaplamak gerekir. Kültürel ve sosyal politikalar anlamında TİKA açtığı iki bölgesel ofisi üzerinden kıtaya yönelik ciddi bir hamle başlatmış durumda. Aynı şekilde THY'nin yeni rotaları, TRT'nin açılım çabaları ve AA'nın muhabir göndermiş olması da çok ciddi bir gelişme olarak görülmelidir. Fakat Latin politikasının kalıcılığının en belirleyici etkeni ekonomik ilişkilerin derinleştirilmesi olacaktır.

Latin Amerika dünya ekonomisinde yeni pazar olarak adlandırılan ve yarım milyar nüfusa sahip, coğrafi alanı geniş bir kıtadır. Her ne kadar birçok ülkede ekonomi siyasal sorunlar ve özellikle petrol fiyatlarının düşmesiyle kötüye gitse de bu sadece insanların alım gücünü düşürmekte ve ekonomik pazar olmaktan çıkarmamaktadır. Türkiye, Latin Amerika'ya yönelik olarak Afrika'ya yaptığı gibi sadece küçük ve orta ölçekli ticari ilişkileri artırma üzerine kurulmuş bir politika takip etmemelidir. Küçük işletmelerin kıtada tutunması, dil sorunundan tutun da mesafeye kadar birçok sebepten dolayı kısa vadede başarı sağlayamayacaktır. Ayrıca Latin Amerika'da genel yasal düzenlemelerin hepsi 'güvensizlik' ilkesi temelli olarak kurulduğu için aşırı koruyucu yasal düzenleme olup, şartların zorluğu dolayısıyla kalıcılık için ciddi bir sabır gerektirmektedir.

İşte bu sebeple Türkiye savunma sanayi ve enerji gibi büyük sektörlere yönelmelidir. Özellikle savunma sanayi sektöründe Türkiye için kıtada ciddi imkanlar mevcuttur. Kıtada savunma sanayi büyük oranda İsrail, İspanya gibi ülkeler tarafından ciddi şekilde kontrol altına alınmış olsa da Türk savunma sanayi ürünleri hem kalite hem de fiyat açısından bu ülkelerin ürünleriyle yarışabilecek düzeydedir. Kıtada bu konuya ilgi duyan insanların genel kanaati budur. Fakat Türk ürünlerinin Latin pazarna girememesinin önünde çok ciddi bir engel bulunmaktadır; bağlantı eksikliği. Savunma sanayisi ürünleri, genelde araçlar aracılığıyla kıtaya satıldığından üst düzeyde ciddi bir ilişki ağına girilmesi gerekmektedir. Bunun sağlanmadığı bir durumda bu konuda Türk ürünlerinin piyasaya giriş yapma şansı çok zordur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın seyahati sonrasında Milli Savunma Bakanı, Enerji

Bakanı ve diğer üst düzey bakanların kıtada birkaç ülkeyi kapsayan ve spesifik amacı olan ziyaretler yapması şarttır. Eğer bu konuda süreklilik sağlanmazsa, Türkiye'nin ekonomik anlamda kıtada tutunması mümkün olmayacağı gibi, Türkiye ve Latin Amerika ülkeleri arasındaki ticaret hacmi küçük rakamlardan oluşmaya devam edecektir.

Aynı şekilde enerji meselesi hem yatırım hem de satın alma anlamında kıtanın Türkiye'ye sunduğu başka bir imkandır. Bölgede enerji çeşitlendirilmesi çabalarının girildiği şu dönemde bu konunun üzerine gidilmesi kısa vadede ürün vermese bile orta ve uzun vadede ciddi faydalar sağlayabilir. Enerji meselesine paralel olarak Latin Amerika'daki en temel sorun konut meselesidir. TOKİ ya da Türk şirketlerinin küçük çaplı olarak bu konuda kıtaya girmeyi düşünmeleri pazar alanını ayrıca genişletip çeşitlendirecektir. Fakat burada da aynı sorun üst düzey bağlantıların derin ve kalıcı şekilde kurulması sorunudur.

Latin Amerika, insanların iletişime açık olması sebebiyle kolay girilebilecek bir kıta konumundadır. Fakat bazılarının yaptığı ve düşündüğü gibi bürokratik ağırlık, işlerin yavaş işlemesi gibi sistemsel sorunlar üzerinden pasif bir yaklaşım göstermesi ilişkilerde ilerlemenin önünü açmaz. Latin Amerika birçok resmi yazışmayla bir işin bitirilemediği fakat bir sempatik gülüşle de birçok işin halledilebileceği bir yer konumundadır. Bu tuhaf ve anlamakta zorluk çektiğimiz bir şey olsa bile, Türkiye'nin geçmiş tecrübeleri düşünülüğünde bizim için yabancı ve yeni bir şey değildir. Bu çerçevede kıtanın ruhunu anlayıp ona göre hareket etmek ve ona göre Türkiye-Latin Amerika ilişkilerine yeni vizyon çizmek şarttır. Hele özellikle son dönemde Türkiye'nin sistemsel sebeplerden dolayı bölgede yaşadığı sıkıntıları aşmak için Latin Amerika açılımının yeniden formüle edilip değerlendirilmesi Türkiye için beklemediği kadar alan açabilir.

Diziler, Yeni Türkiye Algısı Oluşturuyor

Türk dizileri, Latin Amerika'da güneyden kuzeye bütün ülkelerde en çok izlenenler arasında ve bu ülkemizin kıtayla ilişkilerinde çok ciddi bir katkı sağlıyor. Binbirgece ile Şili'de başlayan bu fenomen, Fatmağül'ün Suçu ne?, Gümüş, Muhteşem Yüzyıl ile hızla yayılarak devam etti. İlk zamanlar Şili'de gece yansı gösterilen Türk dizileri, yoğun talep üzerine prime time'a çekilmişti. Türk dizilerinin çok popüler olmasının birkaç sebebi var. Birincisi, Latin Amerika dizi sektörü iki binlerin başında çok başarılı bir grafik çizmişti fakat sonradan daha çok 'kötü' aktörler üzerinden diziler yapan bir sektöre dönüştü. İnsanlar bir nevi dizilerde kendilerine göremez oldular. Türk dizileri tam da böyle bir ihtiyacın olduğu bir dönemde piyasaya giriş yaptı. Birçok insan, Türk dizilerinden kendilerini bulduğunu açıkça ifade ediyorlar. Aşk, samimiyet, ihanet ve aile yaşantısı her şeye rağmen La-

tinlerin hayatının en önemli parçası ve Türk dizileri tam da bu noktada hayatlarından yer buluyor. İkinci bir sebep ise Türk dizisinin bir bölümünün maliyeti yaklaşık 5 bin dolar civarındayken, aynı dizinin bir bölümünü çekmenin maliyeti yaklaşık 125 bin dolar civarında. İlk başlarda Latinler tarafından tutulan Türk dizileri bu tür bir ekonomik saiklar birleşince bir anda birçok ülke ve televizyondan gösterilen bir fenomen haline dönüştü. Bugün için Şili'den Meksika'ya tüm kıtada diziler sayesinde yeni bir Türkiye algısı oluşuyor. Bu algı, klasik Los Turcos'lar denilen ve daha çok Arapları işaret eden algıdan çok farklı, daha modern ve sağlıklı denilebilir.

Latin Amerika'da Yeni Osmanlılık Önemli

Türk dış politikasının 2002'den beri dünyanın farklı bölgelerine çok ciddi ekonomik, siyasi ve sosyal açılımlar yaptığı hemen hemen bu konuda çalışan herkesin üzerine ittifak ettiği bir nokta. Fakat bu açılımların artık sadece bir **'açılım'** olmaktan çıkıp; sistemleştirilmiş, kurumsal altyapısı oluşturulmuş ve en önemlisi **'normalleştirilmiş'** bir dış politikaya dönüştürülmesi artık Türkiye'nin önünde bekleyen en temel sorundur. Bu durum Afrika, Asya ve Ortadoğu için büyük oranda geçerli olup belki de bunun tek istisnası Latin Amerika'dır.

Latin Amerika geleneksel olarak Türk halkının algısında sol cenah için uzak bir romantizm, diğerleri için ise müzik, karnavallar, futbol, Brezilya dizileri ve salsa dışında çok bir yer etmedi. Türk dış politikasında ise çok uzak olduğu için hemen hemen hiç Türkiye'nin gündemine girmeyen, yine mesafeden dolayı ticari ilişkileri artırmanın çok kolay olmadığı, siyaseten ise sadece sözde Ermeni Soykırımını yasa tasansı gündeme geldiğinde hatırlanan bir yer durumundaydı. Bu haliyle Latin Amerika, yıllarca Türkiye'nin imrendiği fakat dünyasına giremediği için ilgilen(e)mediği bir coğrafi tahayyül olarak kaldı.

1996 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in yaptığı ziyaret dışında son döneme kadar çok ciddi bir üst düzey ilgi gösterilmedi. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın başbakan iken ilgi göstermeye başladığı kıtaya artık her yıl rutin bir ziyaretin yapılması neredeyse doğal bir hal almaya başladı. 2015 yılı Şubat ayında Kolombiya, Küba ve Meksika'ya ziyaret eden Cumhurbaşkanı Erdoğan; 2016 yılında yine Şubat başında Şili, Peru ve Ekvator'u kapsayan bir ziyaret gerçekleştirdi. Önümüzdeki yıllarda artık **'rutin'**leşmesini beklediğimiz bu açılım ve ziyaretin ana parametreleri ne olmalı? Ya da başka bir deyişle Türkiye'nin Latin politikasının özü ne olmalı?

Hiç lafı dolandırmadan söyleyeyim, Türkiye'nin Latin Amerika politikası kültürel an-

lamda sonuna kadar yeni-Osmanlıcı, ekonomik anlamda batılı ve siyaseten batı-dışı alternatifleri aralayan, onlara öncülük eden bir politika olmalıdır. Latin Amerika'da kültürel anlamda yeni-Osmanlıcı olmak demek, bazılarının kavramı tanımlarken kullandığı **'emperyalist'** ya da **'imparatorluk'** özlemi içeren bir anlamdan öte, dini, etnik ve kültürel anlamda kapsayıcı olmak demektir. 15. yy'da Endülüs'te zulümden kaçan ve sürülmek zorunda kaldığı için orayı terk edip önce farklı coğrafyalara sonra ise Latin Amerika'ya gelen bir nesil bulunmaktadır. Her ne kadar bu Endülüs bağlantısı aradan geçen uzun yıllar dolayısıyla ciddi bir değişim/dönüşüme uğramış olsa da Türkiye'nin ve İslâm dünyasının Latin Amerika ile ilişkilerinde ana bir damar olarak kalmalıdır. Kendi gönül coğrafyamızla Latin Amerika'yı bağlayan ikinci ana damar, üç dalga halinde kıtaya gelen Los Turcos göçleridir. 19. yy'in sonunda ilk dalganın, 1930'larda ikinci dalganın ve son olarak 1960'larda üçüncü dalganın yaşandığı bu göçler, etnik ve dini olarak çok çeşitli olsa da özellikle ilk nesil Osmanlı pasaportuyla geldiği için kıtada **'Türkler'** olarak bilinmektedirler. Kıtada bulunan Los Turcos'ların en fazla dörtte biri Müslüman olup geri kalanlar Ermeniler, Dürziler, Hristiyanlar ve hatta Aleviler gibi diğer küçük gruplardan oluşmaktadır. İşte Türkiye tam da bu noktada, kendi bölgesinden gelen bu insanlara yönelik kültürel anlamda agresif bir şekilde **'Yeni-Osmanlıcı'** bir politika izlemelidir. Fakat bu politikanın içeriği yeni bir romantizm yaratmaktan öteye geçip, ayakları yere basan kültürel politikaların geliştirilmesini gerektirmektedir.

Bu konuda toplantılar yapılması, yayınlara destek verilmesi ve belki de Los Turcos'lara ait dernek ve vakıflarının belli aralıklarla imkanlar çerçevesinde bir araya toplanılması, Türkiye'nin kıtadaki Osmanlı mirasına sahip çıktığının göstergesi olacaktır. Hatta Türkiye, bunu ileriye götürmeli ve cumhuriyetin yüzüncü yılı olan 2023 yılında, Osmanlı geçmişine dair bir belge getiren herkese otomatik olarak Türk vatandaşlığı vermelidir. Bu tür bir kültürel yaklaşımı Latin Amerika'da İtalya ve İspanya yapmakta olup, çok ciddi bir jest olarak görülmektedir. Türkiye'nin bu şekilde bir adım atması sadece sembolik anlamda önemli olmayacak aynı zamanda kendi bölgesinde takip etmeye çalıştığı etnik, dini ve mezhep üstü politikasının farklı bir coğrafyadaki yansıması olarak okunacaktır.

Türkiye'nin kıtaya yönelik olarak sistemli bir şekilde takip edemediği kültürel politikalar son yıllarda özellikle Türk dizileri üzerinden kendiliğinden gelişmektedir. Şili'den Panama'ya tüm kıtada birçok ülkede son yıllarda yaşanan Türk dizileri fenomeni kıtada Türkiye'ye yönelik çok ciddi bir ilgi uyandırmıştır. Binbirgece ve Gümüş üzerinden Türkiye'nin modern hayatını, Fatmağül'ün Suçu Ne? dizisi üzerinden aile, sosyal çevre ve kadın konusunu gündeme taşıyan diziler, Muhteşem Yüzyıl dizisi üzerinden Osmanlı dünyasına yö-

nelik algılar geliştirmektedir. Tam da dizilerin yeni bir Türkiye algısı oluşturduğu şu dönemde Türkiye'nin kültürel politikalarının kısa sürede başarı sağlamaları için ciddi bir fırsat doğmuş bulunmaktadır.

Türkiye'nin kıtaya yönelik bu kültürel diplomasisini bir ileri seviye taşıması için 2005 yılında Brezilya eski lideri Lula'nın inisiyatifiyle başlayan ve her üç yılda bir yapılan Güney Amerika-Arap Ülkeleri (ASPA) zirvesine mümkünse en azından gözlemci olarak katılımı ciddi şekilde önem taşımaktadır. ASPA üzerinden her ne kadar şu ana kadar çok etkili olmasa da Arap/İslâm dünyası ile Latin Amerika arasında kültürel, siyasi ve ekonomik anlamda işbirliğini geliştirme imkanı için fırsatlar doğabilir. Eğer ASPA sürecine dahil olmak mümkün olmazsa, Türkiye başka formüller üzerine düşünebilir. Latin Amerika ülkeleri Orta Asya'ya son dönemde özellikle ilgi göstermektedirler. Ya bir Türki Cumhuriyetler-Latin Amerika Zirvesi planlanabilir ya da her Türk Konseyi Zirvesi toplantısına bir veya birkaç Latin Amerika ülkesi misafir olarak davet edilebilir. Başka bir opsiyon ise UNASUR turu Latin Amerika'daki bölgesel örgütlerle Türk Konseyi'nin belli aralıklarla toplantılar düzenlemesidir. Türkiye için şu anda en temel sorun, kıtaya yönelik sürdürülebilir bir kurumsal mekanizmanın olmamasıdır. Dolayısıyla Türkiye bunun üzerine kafa yormalıdır.

TIKA'nın Kolombiya ve Meksika merkezli iki tane bölgesel ofis açarak başlattığı Latin hamlesine kısa vadede AA, TRT ve Yunus Emre'nin hızlı bir şekilde katılımı, Türkiye'nin kendi kültürel geçmişinin Latin izlerini daha fazla öne çıkaracak ve bu şekilde Türkiye-Latin Amerika ilişkileri sosyal ve kültürel anlamda daha da sistemleşip derinleşecektir.